

Spogledovanje slovenske klekljarske dediščine s svetom

Izvleček

Povod za pisanje prispevka je bil 17. svetovni čipkarski kongres, ki ga je od 24. do 26. junija 2016 gostila Ljubljana. Obiskalo ga je nekaj manj kot 500 registriranih udeležencev in okoli 1800 dnevnih obiskovalcev. K uspešni predstavitvi slovenske klekljarske dediščine na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani so v veliki meri prispevali tudi udeleženci s širšega škofovškega območja. Pohvalne so bile tudi njihove predstavitve in sprejem tujih obiskovalcev v domačih čipkarskih krajih.

Ključne besede: svetovni čipkarski kongres, OIDFA, čipkarske prireditve, kulturna dediščina.

Abstract

Presenting the Slovenian lacemaking heritage to the world

This paper has been written because the 17th World Lace Congress, which was held from 24 to 26 June 2016, was hosted by Ljubljana. It was attended by almost 500 registered participants and 1,800 daily visitors. The successful presentation of the Slovenian heritage of lacemaking at the Ljubljana Exhibition was to a great extent enabled by participants from the wider area of Škofja Loka. Praise was also expressed for their presentations and reception of foreign visitors in local lace locations.

Key words: World Lace Congress, OIDFA, lacemaking presentations, cultural heritage

17. svetovni čipkarski kongres OIDFA, Slovenija 2016

Ob strokovnem vrednotenju in priznavanju klekljanja v Sloveniji, ki smo ga dosegli z vpisom v nacionalni register, razglasitvijo za živo mojstrovino državnega pomena in soglasjem, da pripravimo skupno nominacijo za vpis na UNESCO-v

reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva, je po več kot štiriletnih pripravah Slovenijo doletela še ena čast. Leta 2016 je Ljubljana, in z njo Slovenija, gostila 17. svetovni čipkarski kongres mednarodne organizacije OIDFA. Slovenija je za nekaj dni postala meka in svetovna čipkarska prestolnica. V to živahno vrvenje so bili kot bele niti v čipko vtankani in povezani nosilci žive dediščine, klekljarice ter številni posamezniki, klekljarska društva in čipkarske šole s širšega loškega območja: Škofje Loke, Poljanske in Selške doline, Gorenje vasi, Žirov in Železnikov.

Mednarodna organizacija za klekljano in šivano čipko (OIDFA)

Mednarodna organizacija za klekljano in šivano čipko (v nadaljevanju: OIDFA) je bila ustanovljena 1982. Leta 2016 je bilo v njej včlanjenih 2125 strokovnjakov in ljubiteljev čipk (www.oidfa.com) iz 35 držav sveta, med njimi tudi 73 članov iz Slovenije. Štirikrat letno izdaja bilten s članki o zgodovini čipkarstva v posameznih državah, z informacijami o muzejih, razstavah, prinaša vzorce čipk ipd. Najpomembnejši dogodek organizacije je bienalni svetovni čipkarski kongres.

Iz knjige vzorcev: *Jesensko drevo*, avtor vzorca Erazem Stanonik, 12 let, ČŠ Žiri, čipko sklekljala Marica Albreht. (foto: Maja Ferle)

Slovenija je kandidaturo dobila na kongresu leta 2012 v Caenu v Franciji. Kongres je namenjen srečanju članov, izmenjavi mnenj in izkušenj, pridobivanju novih znanj in znanstev. Zato je velik organizacijski zalogaj, saj pod njegovim okriljem potekajo delavnice in predavanja, razstave z nacionalnimi predstavitvami članic, razstavne in prodajne stojnice, generalna konferenca, predstavitev natečajnih izdelkov na predhodno razpisano temo ipd.

Organizacijski odbor za pripravo kongresa je sestavljalo 9 ustanovnih članov in tri pridružene članice: Afrodita Hebar Kljun, Ljubljana, predsednica; Metka Fortuna, podpredsednica, Bojan Sever, blagajnik, Karmen Makuc, tajnica, vsi iz Idrije, Ivana Leskovec, Cerklje ob Gori, Tatjana Trontelj, Polhov Gradec, Irena Benedičič, Železniki, Mili Primožič iz Žirov in Mojca Ferle iz Škofje Loke ter tri pridružene članice: Simona Strgulc Krajšek, Barbara Videnšek, Tatjana Mizori Zupan, vse iz Ljubljane. Odbor je pripravil bogat kongresni in obkongresni program.

Kongres je obiskalo nekaj manj kot 500 registriranih udeležencev in 1800 dnevnih obiskovalcev. Registrirani udeleženci so v kongresni torbi prejeli dve publikaciji: zbornik s povzetki strokovnih predavanj v angleškem, francoskem in slovenskem jeziku¹ ter knjigo vzorcev, v kateri smo z vzorci klekljanih in dveh mreženih čipk predstavili čipkarsko ustvarjalnost Slovenije. Med 40 objavljenimi vzorčnimi predlogami jih je 21 narisalo 12 risarjev z loškega območja (7 iz obeh čipkarskih šol), vzorčne čipke je klekljalo 13 klekljaric, od tega je 6 avtorskih čipk (kar pomeni, da jih je narisala in izdelala ista oseba).²

Delavnice Irene Benedičič se je udeležilo trinajst udeleženk iz Avstralije, Velike Britanije, ZDA, Kanade, Južnoafriške republike, Danske in Japonske. (foto: Irena Benedičič)

- 1 Leskovec, *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*.
- 2 Ferle, *Pattern book of the 17th World Lace Congress of OIDFA*.

Delavnice

V tednu pred kongresom, od 20. do 23. 6., so v Cerknem, Idriji, Ljubljani, Železnikih oziroma v Sorici in Žireh potekale strokovne delavnice, na katerih so tuje registrirane udeleženke kongresa spoznavale bogato in raznoliko čipkarsko dediščino Slovenije (ena delavnica je predstavila šivano paško čipko s Hrvaške). Na dvajseturnih delavnicah so se spoprijele z izdelavo in učenjem slovenskih klekljarskih tehnik, elementov in motivov: spoznavale so idrijsko čipko, izdelano v ozkem in širokem risu, cvetlični motiv in se preizkusile v risanju vzorcev.

V Žireh sta potekali dve delavnici. Na prvi, z naslovom Jabolko in jabolčni cvet, je bil poudarek na klekljanju širokega risa in izdelavi značilne žirovske cvetke. Vodila jo je Marica Albreht, energična upokojena strokovna učiteljica klekljanja na Čipkarski šoli (v nadaljevanju: ČŠ) Žiri in tedanja predsednica klekljarskega društva Cvetke. Drugo delavnico Satovje, prostor kjer domuje klekljana čebela, je vodila Branka Grošelj, učiteljica klekljanja na ČŠ Žiri. Tudi tu so udeleženke spoznale značilne klekljarske tehnike, ki se klekljajo na Žirovskem.

Irena Benedičič, učiteljica klekljanja na ČŠ Železniki, je vodila delavnico Jagodovo perje, za katero je priredila star vzorec iz Železnikov.³

Čipka na ulici

Začetek kongresa je v četrtek, 23. junija, naznanil velik čipkarski dogodek Čipka na ulici, za katerega je bilo veliko zanimanje. Ko so prijave presegle 1000 domačih in tujih prijavljenih, so glavnim organizatorkam skoraj klecnila kolena, saj je bilo treba zagotoviti 150 kompletov miz in klopi v najožjem središču Ljubljane od Prešernovega trga čez Tromostovje, na Stritarjevi ulici in Mestnem trgu. V odlični zaključni organizaciji Simone Strgulc Krajšek, s pomočjo tabornikov in gasilcev, je mega čipkarski dogodek uspel. Čipkarji vseh generacij, z raznih delov sveta in iz slovenskih krajev, so

Cvetke so si svoj prostor izbrale pod Prešernovim spomenikom. Pridružila se jim je tudi ddr. Marija Stanonik. (foto: Maja Usenik)

3 Congress 2016 – Courses, str. 22–29; Benedičič, Primožič, Klekljam ...str. 1.

na različno oblikovanih blazinah izdelovali tako klekljane kot šivane čipke. Nepregledna množica je bila prava paša za oči, doslej najbolj množično izdelovanje čipk na svetu bi bilo vredno vpisa v Guinnessovo knjigo rekordov.

To je bil odličen uvod v kongres in čipkarskim sladokuscem je zagotovo vtisnjen v nepozaben spomin. Klekljanja na ulici so se udeležili tudi člani vseh »loških« klekljarskih društev in učenci čipkarskih šol. Nekateri so kljub soparni vročini četrtkovega popoldneva vztrajali do poznih ur.⁴

Ko so čipkarice počasi zapuščale večerno klekljarsko prizorišče, je v ljubljanski mestni hiši potekala generalna konferenca OIDFE. V vodstvene organe so bile izvoljene tri predstavnice iz Slovenije: članica izvršnega odbora je postala Afrodita Hebar Kljun, namestnica članice izvršnega odbora Simona Strgulc Krajšek in članica upravnega odbora Mojca Ferle.

Predavanja

Na osrednjem kongresnem prostoru, Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, so od 24. do 26. 6. potekala strokovna predavanja, razdeljena v več vsebinskih sklopov. V prvem sklopu *Zgodovina čipkarstva na Slovenskem* sta se dogajanja na Loškem dotaknili dve predavateljici. Dr. Tadeja Primožič je predstavila tehnike, elemente, motive in aplikacije v klekljani čipki na Slovenskem, v svojem drugem predavanju pa je orisala nastanek in razvoj družinskega podjetja A. Primožič.⁵ Mojca Šifrer Bulovec, kustosinja v Loškem muzeju Škofja Loka, je podrobneje predstavila klekljanje na Loškem.⁶

V sklopu *Sodobno čipkarstvo* je predavala Žirovka Manca Ahlin, mag. arhitekture. Zanj čipka ni le eleganten modni dodatek ali nežni dekorativni element bivalnega prostora. S pomočjo računalniškega oblikovanja

Mojca Šifrer Bulovec na svetovnem čipkarskem kongresu predstavlja klekljano čipko na Loškem.

(foto: Maja Usenik)

- 4 Congress Ljubljana 2016, str. 17; Rokavec, Čipko so pripeljali na mestne ulice, str. 11.
- 5 Primožič, Techniques, elements, motifs and applications of bobbin lacemaking in Slovenia, str. 9–15; ista, The A. Primožič Company and bobbin lace, str. 50–55.
- 6 Šifrer Bulovec, Bobbin lace – the Loka »point«, str. 16–22.

in sodobnih tekstilnih materialov daje čipki novo razsežnost, saj jo razume kot uporabni predmet in element sodobnega oblikovanja notranjega in zunanega prostora. Z inovativnim pristopom dosega uspehe zlasti v tujini.⁷

V tretjem sklopu *Čipkarske šole se predstavijo* je Marijan Žakelj, ravnatelj OŠ Žiri, predstavil 110-letno kontinuirano delovanje ČŠ Žiri in njene projekte, dosežke in nagrade, ki jih je šola uresničila in dosegla v zadnjem času.⁸ Zanimivo »veččutno« predstavitev več kot stoletne zgodovine klekljanja in čipkarske šole v Železnikih je predstavila Katarina Primožič, prof. slovenščine in bibliotekarka na OŠ Železniki.⁹

Naslednji sklop predavanj *Čipkarske prireditve v Sloveniji* je odprla Katja Mohorič - Bonča, kustosinja Muzeja Železniki. Predstavila je Čipkarske dneve v Železnikih, ki z najdaljšo neprekinjeno tradicijo potekajo že od leta 1963. Razstave, sprevid, tekmovanje v klekljanju, športne in zabavne prireditve vsako poletje v Železnike privabijo številne strokovnjake in ljubitelje klekljane čipke.¹⁰ Slovenske klekljarske dneve v Žireh, letos so bili že deseti po vrsti, je predstavila Mojca Albreht, članica Cvetk. V desetih letih so kar nekajkrat presenetile z izvirnimi razstavami čipk (Evropa v čipki, Drevesa).¹¹

Razstavne stojnice in razstave

Tudi na sejmiščnem delu smo med številnimi stojnicami lahko srečali predstavitevne stojnice iz dveh čipkarskih središč. Postavljeni sta bili na vidnem mestu in na obeh so bili z obiskom ter odzivom obiskovalcev zelo zadovoljni. Železnikarji so se predstavili z najlepšimi *Klekljanimi mojstrovlinami iz Železnikov*, Žirovci pa s predstavitevijo projekta *Živeti čipko*.

V galerijskem prostoru razstavišča je rezultate raziskovalne naloge *Od starih tehnik do novih vzorcev* predstavila Jana Rihtaršič iz Železnikov. Bila je prejemnica prve štipendije OI DFA za mlade čipkarske ustvarjalce. Raziskovala je stare klekljarske tehnike in vzorce iz domačega kraja ter na njihovi podlagi oblikovala nove vzorce za čipke. Povzetek naloge je objavila tudi v OI DFA biltenu 4/2015.¹²

Tu je bila tudi razstava natečajnih izdelkov na temo *Mladost*. Celoten razpis in organizacijo natečaja ter pripravo razstave je vodila Irena Benedičič iz Železnikov. Na natečaj je prišlo več kot 70 izdelkov z vsega sveta. Neodvisna komisija je ocenjevala skladnost čipke z razpisano temo, originalnost in mojstrstvo v izdelavi. Prva in tretja nagrada sta šli v tuje roke (Katherine Brandle, Velika Britanija; Bronislava Bacílková, Republika Češka), odlično drugo mesto pa je s

7 Ahlin, *Lace in a space*, str. 56–59.

8 Žakelj, *The Žiri Lace School*, str. 86–90.

9 Primožič, *Železniki Lace School*, str. 91–97.

10 Mohorič Bonča, *Lace Days in Železniki*, str. 99–105.

11 Tomažič, *Slovene Days of Bobbin Lacemaking in Žiri*, str. 113–117.

12 Rihtaršič, *Lace Collection in the Železniki Museum*, str. 4–7.

svojo avtorsko čipko osvojila Rozina Kum iz Straže pri Novem mestu. V kategoriji mladi čipkarji že nekaj let prve nagrade osvajajo učenci slovenskih čipkarskih šol (leta 2012 Tina Mesec, ČŠ Železniki, za čipko Zmajski most, leta 2014 učenki Klara Laknar in Hana Vrhovnik, ČŠ Žiri, za čipko na temo Vinska etiketa). Letos je prvo mesto zasedla Sara Pregelj iz Vipave, oddelek ČŠ Idrija, za čipko Gugalnica.¹³

Izleti – predstavitev čipkarstva na Škofjeloškem

Istočasno z dogajanjem v Ljubljani so bili za udeležence kongresa organizirani tudi dnevni in poldnevni izleti v čipkarska središča (Cerkno, Gorenja vas, Idrija, Polhov Gradec, Škofja Loka, Železniki, Žiri). Za spoznavanje čipkarske dediščine s širšega škofjeloškega območja sta bila pripravljena dva izleta. Prvi je vključeval ogled čipkarskih razstav v Žireh in Gorenji vasi, drugi je bil namenjen ogledu čipkarskih razstav v Železnikih in Škofji Loki. Celoten program je bil vključen tudi v pokongresno turo Čipkasti in naravni biseri Slovenije. Prvi in drugi dan petdnevnega izleta je bil namenjen obisku Idrije, Žirov, Gorenje vasi, Škofje Loke in Železnikov.

Na svetovni čipkarski kongres so se na Loškem pripravljali kar nekaj časa, zato so se tujim obiskovalcem pokazali v najboljši luči. Napoved celotnega programa so strnili v dvojezični zloženki, z lepim zaključnim posvetilom loški vsestranski čipkarski ustvarjalki Miri Kejžar (1916–2002); leta 2016 je minilo 90 let od njenega rojstva.

Žiri

V Žireh so se članice klekljarskega društva Cvetke predstavile z več razstavami na več razstaviščih. Poleg stalne razstave *Evropa v čipki* je bila na ogled tudi razstava *S čipko skozi življenje*, ki so jo pripravile za letošnje 10. Slovenske klekljarske dneve. Velike pozornosti so bile deležne čipke, ki so prispele na natečaj *Prepusti se domišljiji*. Vzorec za natečaj je narisala Vida Kejžar, klekljarice pa so, z lastnim izborom klekljarskih tehnik, izdelale vsaka svojo fantazijsko ptico. Razstavo z duhovno vsebino je zasnovala skupina Cvetk v sodelovanju z učenkami ČŠ Žiri. V Kapeli »Male Cvetke« v župnišču cerkve v Žireh so pripravile razstavo klekljanih izdelkov *S čipko skozi cerkveno leto*. Posamezne dele cerkvenega leta, od adventa do binkošti, so upodobile s klekljanimi simboli, značilnimi za posamezni del cerkvenega leta. Devet čipk za devetdnevnicu ob svetem letu božjega usmiljenja so klekljale učenke ČŠ Žiri. Čas med letom je bil predstavljen z bogoslužnim tekstilom. Bogati mašni plašči in stole, okrašeni z belo ali zlato klekljano čipko, so kapeli dodali še posebej svečan in razkošen videz.

V avli kinodvorane je radovednost obiskovalcev zbuval *Pogled skozi čipkasto okno*. V zanimivo instalacijo (iz vrvi sklekljana pregrada in čevljarska kopita s

13 Congress 2016 – Prize winners, str. 8–9.

Iz natečaja Prepusti se domišljiji: avtorica vzorca Vida Kejžar, *Rajsko ptico* naklekljala Mara Ferle; zasebna last. (foto: Maja Ferle)

panoramskim pogledom na Žiri v ozadju) je Manca Ahlin povezala domači kraj in tradicionalni obrti, ki sta do nedavna dajali kruh večini Žirovcev.

V stari šoli, kulturnem središču Žirov, kjer domuje tudi muzej, je bilo poleg stalne razstave *Klekljanje v Žireh* še več miniaturnih postavitvev. ČŠ Žiri je predstavila delček že omenjenega projekta *Živeti čipko – Living lace*, ki so ga predstavili ob svoji 110-letnici. Projekt so zasnovali na medgeneracijskem sodelovanju in čipki kot spremljevalki vsakdanjega življenja Žirovcev.

Čipkaste mojstrovine **Ive Sobočan** (1930–2015) smo lahko občudovali na več razstavah, tudi v Škofji Loki in Ljubljani. V žirovski Stari šoli smo poleg čipk lahko videli priznanja za njeno mojstrstvo ter »pouštar« z zadnjo čipko, kjer so Ivini kleklji obstali in utihnili. Ivina čipka je bila izbrana tudi za priložnostno znamko, ki jo je Pošta Slovenije izdala ob svetovnem čipkarskem kongresu.¹⁴

Za piko na i sta domačina Franc Temelj in Stane Kosmač pod strop sobe v prvem nadstropju muzeja obesila prosojno čipkasto instalacijo žirovskih čipk, *Poklon žirovskim klekljaricam in klekljarjem*.¹⁵

V galeriji Hiša klekljanih čipk A. Primožič 1888 so posebej za kongres pripravili priložnostno razstavo *Čipka včeraj in danes*. Po stenah so bili razpeti ogromni stari vzorci na modrem papirju za čipke, ki so se morale klekljati na velikih »pouštrih« in z izredno debelim sukancem.

14 <https://www.posta.si/zasebno/znamke-in-filatelija/galerija/postna-znamka/72765/17-svetovni-cipkarski-kongres>

15 M. M. Klekljarska nit časa, str. 20.

Gorenja vas - Poljane

Klekljarsko društvo Deteljica Gorenja vas je pripravilo razstavo *Čipka nek-daj in danes*. Predstavljene so bile čipke, ki so jih po vzorcih Mire in Vide Kejžar sklekljale članice društva, posebej pa so se s svojimi čipkami predstavili domačin-ka **Erika Štrus** in učenci klekljarskih krožkov na OŠ Ivana Tavčarja Gorenja vas in OŠ Poljane. Deteljice so izdale tudi priložnostno dvojezično zloženko.

Železniki

Uvodni dogodek v obkongresne čipkarske prireditve je bilo 24 ur klekljanja in domačih obrti v Kulturnem domu Železniki. Na večjem punklju je bil napet vzorec avtorice Vide Kejžar, s klekljanjem pa so se spoprijele najprej domače izkušene klekljarice in se menjavale vsake pol ure, tudi ponoči. H klekljanju so povabile še klekljarice iz okoliških krajev in s Hrvaške, priložnost so dobili tudi učenci domače čipkarske šole. Dogodek v organizaciji Turističnega društva Železniki je odlično uspel, popestrili so ga tudi s predstavitvijo domačih (tekstilnih) obrti.¹⁶

Čipkarska zbirka Muzeja Železniki, ki ji je dala svoj pečat nepozabna **Tonika Ramovš**, je v kongresnem letu doživela temeljito prenovu. Premišljen vsebinski koncept, v katerem so zaobjeli začetke klekljanja, izobraževanje, prodajo čipk, pribor za klekljanje, značilno izrazje in načine klekljanja v Selški dolini, je namenjen najširši muzejski publiki: predšolskim in šolskim skupinam, odraslim, ki klekljanja ne poznajo, in poznavalcem, ki se vedno znova vračajo na ogled mojstrsko izdelanih čipk po starih vzorcih.

V galeriji muzeja so se na razstavi *Generacije čipkaric* predstavile selške klekljarice, od najmlajših, ki prva znanja nabirajo v ČŠ Železniki, do najbolj izkušenih. Občudovali smo lahko tudi mojstrovine že pokojnih klekljaric. Na čipkarskih dnevih lahko že nekaj let zaporedoma občudujemo bogoslužni tekstil. Klekljano cerkveno dediščino so tokrat predstavili v cerkvi sv. Frančiška.¹⁷ Navdušujejo zlasti starejši oltarni prti, za njihov brezhibni videz že vrsto let skrbi **Tončka Šuštar**.

Škofja Loka

Loški muzej Škofja Loka je pod krovnim naslovom *Vmesni prostor* predstavil interdisciplinarni projekt, v katerem so avtorice združile tradicijo klekljane čipke in njen odsev v sodobnih umetniških praksah.¹⁸ Izhodišče projekta je bila stalna etnološka zbirka, s predstavitvijo zgodovine klekljanja na Loškem, avtorice Mojce Šifrer Bulovec, in logičnim nadaljevanjem iste avtorice z razstavo *Mira in Vida Kejžar, avtorska čipka*, v Galeriji Ivana Groharja; iz bogatega opusa so bile razstavljene avtorske čipke mame Mire in hčerke Vide Kejžar, ki sta glavni nosilki oblikovnega razvoja čipke na loškem in širšem slovenskem prostoru. Z izborom

16 Valh Pintar, Čipke v juniju privabile v Železnike veliko ljudi, str. 19.

17 Šubic, Klekljali bodo ves dan, str. 8; Valh Pintar, Prenovljena čipkarska zbirka, str. 18.

18 Sterle Vurnik (ur.), *Vmesni prostor*.

Mira in Vida Kejžar: Avtorska čipka v Galeriji Ivana Groharja. (foto: Aleksander Jesenovec)

avtorskih čipk in nekaterih uporabnih izdelkov Vida išče nove možnosti implementacije čipke v oblačilne in vsakdanje uporabne predmete.¹⁹

Barbara Sterle Vurnik je bila avtorica razstave *Vmesni prostor – Refleksija čipke v sodobnih umetniških vizualnih praksah*, v Galeriji na gradu. Skupinska razstava z zanimivim izborom 14 umetnikov in umetniške skupine, ki jim tradicionalno izdelana (klekljana) čipka ponuja ustvarjalni izziv in jo »manifestirajo v večmedijskem vmesnem prostoru, na prepletu različnih tehnoloških praks; vse od klasične klekljane čipke, slik, risb, grafik, objektov, instalacij, videa in konceptualnih praks.«²⁰ S podobnim konceptom je bila postavljena tudi razstava Maje Smrekar *Preživetveni komplet za antropocenega* v Galeriji Stolp na Loškem gradu. Multimedijaska umetnica nas je spodbujala k razmisleku o brezbržnem ravnanju z našim okoljem (planetom) in nam ponudila interaktivni komplet za preživetje.

V hodniku muzeja je bila postavljena *Vitrina meseca*, v sodelovanju z dr. Janezom Cerkvnikom iz Filatelističnega društva Lovro Košir jo je uredila Jana Fojkar. Razstavljene znamke, pisma in drugo drobno tiskano poštno gradivo so bili na temo klekljane čipke.

Priložnostna filatelistična razstava na temo čipke je bila postavljena tudi v avli pošte v Frankovem naselju.

19 Šifrer Bulovec, Mira in Vida Kejžar, str. 72–75.

20 Nabergoj, Uvod, str. 1.

Na razstavi v Sokolskem domu Jernej Jemc zavzeto predstavlja velik punkelj, imenovan Zamorc. (foto: Maks Košenina)

V Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so bile na ogled *Drugačne čipke*: čipke v steklu, v nežni polsteni kopreni, umetniško rezljane v les in kot sopotnice drugih rokodelskih izdelkov.

Sokolski dom je gostil dve razstavi: v veliki vhodni dvorani se je predstavilo uspešno družinsko podjetje Čipke Mojca z razstavo *Skrivnosti čipke in 30 let podjetja Čipke Mojca*, saj je kongresno leto sovpadlo z njihovim 30-letnim jubilejem. Za uvod v razstavo so pokazali sto parov klekljev, izdelanih iz sto različnih vrst lesa, ki rastejo v Sloveniji, na drugi strani sto tekstilnih materialov za čipke, zlasti sukancev različnih kakovosti in barvnih odtenkov. Njihov logo, srce z rožico iz kitic, pa stari vzorci in trgovci s čipkami, star klekljarski pribor in še bi lahko naštevali. A njihov letošnji zaščitni znak je bil ogromen punkelj, imenovan Zamorc, z velikim vzorcem različnih klekljarskih tehnik (tudi tega je narisala Vida Kejžar); velika atrakcija je bil tudi na kongresnem sejmiščnem prostoru. Čipko je klekljalo že več kot 330 klekljaric iz Slovenije in tujine, v njeno izdelavo je bilo vloženi že več kot 327 ur dela, izdelane pa je okoli tri četrtine čipke. Najmlajše klekljarice so bile stare šest let, najstarejši klekljar pa 93 let. V predverju Sokolskega doma je bila razstava *Vrnitev*, projekt, v katerem sta družinsko tradicijo klekljanja s svojim znanjem nadgradila vnuk in babica, Urh Sobočan, v tujini izobražen oblikovalec, in že omenjena mojstrica Iva Sobočan. S sodobno ilustracijo in klekljano slovensko čipko sta ustvarila neponovljive čipke z zgodbo.

Ljubljana

Na kratko omenjam še obkongresne razstave v Ljubljani, kjer so bili udeleženi tudi posamezniki s Škofjeloškega. Razstavo v Narodnem muzeju Slovenije omenjam v tem kontekstu zgolj zaradi izjemnosti razstavnega eksponata – »Valvasorjeve čipke«. ²¹ Bila je razstavljena le kratek čas, saj občutljivost drobnega čipkastega fragmenta žal ne dopušča daljšega razstavljanja. Gre za najstarejši ohranjen originalni košček klekljane čipke iz 17. stoletja, najden v Sloveniji.

Na razstavi *ČIPKaste vezi* v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM) smo lahko spoznali univerzalnost čipke in njeno večpomenskost. »... *S svojimi nitnimi prepleti in vzorci simbolizira nevidne vezi med različnimi časi, prostori in ljudmi* ...« je zapisala avtorica dr. Janja Žagar. ²² Na razstavi so kot strokovni sodelavci iz muzejev, klekljarskih društev, čipkarskih šol in posamezniki (bodisi kot izdelovalci in/ali zgolj darovalci čipk) sodelovali številni, mnogi med njimi so bili v članku že omenjeni. Ob koncu razstave so v SEM izdali tudi dvojezični katalog, ki izvrstno dopolnjuje razstavo. Škoda, da tujim obiskovalcem ni bil dosegljiv v času kongresa. ²³

Detajl z razstave *Čipka, enim drobiž, drugim prestiž*, v ozadju so na steni matrice dijakinij Šole za umetno obrt v Ljubljani. Večino čipk po starih vzorcih so za muzejsko zbirko naklekljale mojstrice iz Selške in Poljanske doline, ljubljanskega klekljarskega zaledja.

(vir: dokumentacija MGML; foto: Andrej Peunik)

21 Košček čipke iz družinske grobnice Valvasorjev na gradu Medija pri Izlakah je v 19. stoletju odkril zgodovinar Peter Radics. Žmuc, *Ko je obleka (še) naredila človeka*, str. 31, 33.

22 Žagar, *Čipkaste vezi*, str. 5.

23 Prav tam.

V MGML – Mestnem muzeju Ljubljana je v soavtorstvu Mojce Ferle, Irene Žmuc in Ane Pokrajac Iskra nastala razstava *Čipka, enim drobiž, drugim prestiž*. Prikazovala je socialno navskrižje med tistimi, ki so si čipke lahko privoščili kot statusni simbol in znamenje prestiža, in tistimi, ki so jih izdelovali. Med šolami je bila izpostavljena Šola za umetno obrt v Ljubljani, ki je leta 2016 praznovala 70-letnico delovanja, prikazano je bilo sodelovanje slovenskih umetnikov pri oblikovnem in motivnem razvoju slovenske čipke. Drugi del razstave je predstavil vlogo čipke v delih sodobnih umetnikov in oblikovalcev. Spremljajoča dvojezična monografija prinaša nova spoznanja tudi o klekljanju na Loškem.²⁴

Nekaj misli za konec

Leta 2016 je bilo čipkam namenjeno veliko pozornosti. *Klekljanje slovenske čipke* je bilo vpisano v nacionalni register nesnovne kulturne dediščine, država je *klekljanje čipk* razglasila za živo mojstrovino državnega/nacionalnega pomena in začela s pripravami nominacije *Klekljanja čipk v Sloveniji* za vpis na UNESCO-v reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Uspešno je bil zaključen tudi 17. svetovni čipkarski kongres. V imenu izvršnega odbora OIDFE je organizacijo in izvedbo pohvalila predsednica Kajsja Borg. Organizacijskemu odboru je bilo še večje priznanje številna udeležba registriranih udeležencev in dnevnih obiskovalcev iz tujine (obisk domačih je žal močno omejila cena dnevnih vstopnic, 20 evrov na osebo).

Kongresni program in predstavitve slovenske klekljarske dediščine so pomembno soustvarjali tudi nosilci dediščine z loškega območja. Ob finančni podpori občin in predvsem s prostovoljnim delom tistih, ki so jim čipke in dediščina pomembna sestavina vsakdanjega življenja, je bila izdana skupna programska zloženka. Klekljanje čipk jim je simbol lokalne in nacionalne identitete.

Tuji obiskovalci so bili navdušeni nad množico mladih klekljaric in tudi klekljarjev. Na loškem območju se letno izobražuje okoli 250 osnovnošolcev v čipkarskih šolah Železniki in Žiri. Nekaj deset jih večine klekljanja pridobiva v sklopu interesnih dejavnosti v osnovnih šolah škofjeloške občine. Res razveseljivo število! Čipkarske šole skrbijo za usvajanje klekljarskih elementov in tehnik ter kakovostno izdelavo čipk.

V tehnološkem in motivnem razvoju ter oblikovanju novih vzorcev pa se čuti vrzel. Trenutno na tradiciji klekljane slovenske čipke gradi le ena risarka vzorcev, Vida Kejžar. S svojimi čipkami je prepoznavna tudi v mednarodnem prostoru. V zadnjem času vse več ustvarja klekljano avtorsko čipko. Na Selškem ji sledi ena, mogoče dve risarki, enako tudi na Žirovskem, več je posnemovalcev oziroma prrisovalcev. Čipkarske šole bi morale graditi na značilnih motivih slovenske klekljane čipke in spodbujati mlade k risanju in oblikovanju novih vzorcev in aplikacij tudi za uporabne predmete. Da mladi zmorejo in znajo, so dokazali z

24 Ferle (ur.), *Čipka, enim drobiž, drugim prestiž*.

vzorci, ki so jih prispevali za »kongresno« knjigo vzorcev, in dokazujejo z nagradami ter priznanji na mednarodnih natečajih.

Bogato znanje na mlajše, pa tudi med sabo, prenašajo klekljarice, ki so včlanjene v klekljarska društva, sekcije in skupine. Tudi Loka premore mojstrice klekljanja, ki pa so včlanjene v društva po dolinah. Podjetje Čipke Mojca s kakovostnim materialom zalaga celoten slovenski in čezmejni prostor.

Promocijsko gradivo je bilo letos natisnjeno tudi v angleškem jeziku, kar je pohvalno in naj postane navada. Na predstavitvenih zloženkah nosilcev klekljanja pa smo pogrešali zaščitni znak registra žive dediščine, do katerega imajo pravico vsi, ki so vanj vpisani. Kljub večkratnemu nagovarjanju in spodbujanju prav nihče ni izkoristil priložnosti, pa čeprav bi šlo zgolj za prestiž in druge kratkoročne koristi za enkrat ne bi bilo. Z znakom registra bi tujce nevsiljivo opozorili na svojo dodano vrednost in priznanje s strani države, saj so v tujini na oznake kulturne dediščine pozorni in krajem, kjer se pojavljajo, zagotavljajo tudi večji turistični obisk. Zamujena priložnost za turistično promocijo, ki bi bil lahko dolgoročni vložek za prihodnost!

Kljub temu lahko zapišemo, da se je škofjeloška čipkarska srenja, in z njo Slovenija, več kot dostojno predstavila svetu in take priložnosti, kot je bil svetovni čipkarski kongres, lep čas ne bo več imela.

VIRI IN LITERATURA:

- Ahlin, Manca: Lace in a space. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Benedičič, Irena; Primožič, Katarina: *Klekljam in pri tem uživam!* 17. svetovni čipkarski kongres in Čipkarska šola Železniki, tipkopis za *Ratitovška obzorja*, 30. 6. 2016.
- Bulletin OIDFA. Congress 2016 Edition*. 17th World OIDFA Lace Congress and the General Assembly, Ljubljana – Slovenia – Belgija, 2016.
- Congress 2016 – Courses. V: *Bulletin OIDFA*, 4, 2016, str. 22–29.
- Congress 2016 – Prize winners. V: *Bulletin OIDFA*, 4, 2016, str. 8–9.
- Congress Ljubljana 2016. V: *Bulletin OIDFA*, 4, 2016, str. 17.
- Ferle, Mojca (ur.): *Čipka, enim drobiž, drugim prestiž*. Ljubljana : Mestni muzej, 2016, 144 str.
- Ferle, Mojca: *Pattern book of the 17th World Lace Congress of OIDFA*. Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 42 str.
- Hočevar, Ksenja: S čipko skozi cerkveno leto. V: *Družina*, 21. 6. 2016, Ljubljana : Družina, 2016. <https://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/s-cipko-skozi-cerkveno-leto>.
- Leskovec, Ivana et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*. Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- M. M.: Klekljarska nit časa. V: *Loški utrip*, julij 2016, Škofja Loka : Freising, 2002–, str. 20.
- Mohorič Bonča, Katja: Lace Days in Železniki. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Nabergoj, Saša: Uvod. V: Sterle Vurnik B. (ur.): *Vmesni prostor*, Škofja Loka : Loški muzej, 2016, str. 1.

- Primožič, Katarina: Železniki Lace School. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*. Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Primožič, Tadeja: Techniques, elements, motifs and applications of bobbin lacemaking in Slovenia. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Primožič, Tadeja: The A. Primožič Company and bobbin lace. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Rihtaršič, Jana: Lace Collection in the Železniki Museum. V: *Bulletin OIDFA*, 4, 2015, str. 4–7.
- Rokavec, Živa: Čipko so pripeljali na mestne ulice. V: *Dnevnik*, 24. 6. 2016, Ljubljana : Dnevnik, 2016, str. 11.
- Sterle Vurnik, Barbara (ur.): *Vmesni prostor*. Škofja Loka : Loški muzej, 2016.
- Šifrer Bulovec, Mojca: Bobbin lace – the Loka »point«. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Šifrer Bulovec, Mojca: Mira in Vida Kejžar : avtorska čipka. V: Sterle Vurnik B. (ur.), *Vmesni prostor*, Škofja Loka : Loški muzej, 2016, str. 72–75.
- Šubic, Ana: Klekljali bodo ves dan. V: *Loški glas*, 31. 5. 2016, Kranj : Gorenjski glas, 2007–, str. 8.
- Tomažič, Zlatka: Slovene Days of Bobbin Lacemaking in Žiri. V: Leskovec I. et al. (ur.): *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Valh Pintar, Renata: Čipke v juniju privabile v Železnike veliko ljudi. V: *Loški utrip*, julij 2016, Škofja Loka : Freising, 2002–, str. 19.
- Valh Pintar, Renata: Prenovljena čipkarska zbirka. V: *Loški utrip*, julij 2016, Škofja Loka : Freising, 2002–, str. 18.
- Žagar, Janja: *Čipkaste vezi*: razstava Slovenskega etnografskega muzeja, junij–december, Ljubljana : Slovenski etnografski muzej, 2016, 71 str.
- Žakelj, Marijan: The Žiri Lace School. V: Leskovec I. et al. (ur.), *Proceedings of the 17th World Lace Congress of OIDFA*, Ljubljana : Ustanova OIDFA kongres Slovenija, 2016, 157 str.
- Žmuc, Irena: Ko je obleka (še) naredila človeka. V: Ferle M. (ur.), *Čipka, enim prestiž, drugim drobiž*, Ljubljana : Mestni muzej, 2016, 144 str.
- <https://www.posta.si/zasebno/znamke-in-filatelija/galerija/postna-znamka/72765/17-svetovni-cipkarski-kongres>

Summary

Presenting the Slovenian lacemaking heritage to the world

In 2016, Ljubljana, and with it Slovenia, hosted the 17th World Lace Congress of the International Organisation for Bobbin and Needle Lace, OIDEA. For a few days, Slovenia became the world capital of lace. In this lively bustle, bearers of the living heritage, lace makers and many individuals, lacemaking societies and lace-making schools in the wider Loka area were interwoven and connected like white threads in lace: Škofja Loka, Poljane and Selca valleys, Gorenje vas, Žiri and Železniki. Their contribution was not inconsiderable.

OIDEA was founded in 1982. In 2016, it numbered 2,125 affiliated experts and lovers of lace from 35 countries of the world, including 73 members from Slovenia. The most important event is the organization's biennial World Lace Congress. The organizing committee of the congress in Slovenia prepared a rich congress and accompanying program.

In the week before the congress, technical workshops were held for foreign registered congress participants to learn about the rich and diverse heritage lace of Slovenia. In Sorica, the participants were shown "strawberry feathers," old lace from Železniki, in Žiri they were tested in the production of typical Žiri flowers and lace motifs with honeycombs and bees.

At the main Congress venue in Ljubljana, the ethnologists Mojca Šifrer Bulovec and Tadeja Primožič lectured on the history of lace in Škofja Loka and Manca Ahlin on lace as an element of spatial design; the two lacework schools of Železniki and Žiri were presented (Katarina Primožič and Marijan Žakelj) and lace days were held in Žiri and Železniki (Mojca Albrecht and Katja Mohorič Bonča). Slovenian bobbin lacemakers from Selca and Poljane valleys were presented in the exhibition stands and exhibitions.

Two excursions were organised to demonstrate the lace-making heritage of the broader area of Škofja Loka. Twenty-three events, exhibitions and installations were prepared for congress participants.

Many compliments were expressed, but even greater recognition of the successful presentation of the program of the organizers and collaborators was the number of registered participants (just under 500) and 1800 daily visitors from abroad.